

Protestantse
Kerk

Vindplaats van |
geloof, hoop en liefde |

Plan van aanpak

Project 'Duurzaam luthers'

Mei 2024

Inhoud

Vooraf	3
1. Aanleiding en doel	4
Aanleiding	4
Doel	4
2. Analyse van de lutherse gemeenschap	5
Karakter	5
Bestuur	5
Financiën	5
Erfgoed	5
Vastgoed	5
Gedachtegoed	6
Communicatie	6
3. Plan van aanpak	7
A. Kerkbrede maatregelen	7
B. Specifieke maatregelen voor lutherse gemeenten	7

Vooraf

De lutherse en de protestantse (calvinistische) traditie vormen samen het fundament onder de Protestantse Kerk in Nederland. Door krimp en het gebrek aan menskracht in de hele kerk staat de lutherse traditie sterk onder druk. Als we als Protestantse Kerk niets doen, dreigt ze te verdwijnen. Daarom is 'Duurzaam luthers' van start gegaan. Dit project richt zich op het vindbaar en levend houden van 'het lutherse'.

Leegloop en een verminderde bestuurskracht raken niet alleen de lutherse traditie, maar ook de Protestantse Kerk als geheel. Er lopen al verschillende initiatieven voor toekomstgericht kerk-zijn: van het nadenken over de ambten tot het ontwikkelen van lichtere kerkvormen. 'Duurzaam luthers' haakt aan bij deze initiatieven. Ook al ligt de focus eerst en vooral op het bewaren van de lutherse traditie, we delen ook kennis en lessen die de kerk als geheel verder helpen.

Met dit project brengen we ook het unieke van de lutherse traditie sterker in binnen het geheel van de Protestantse Kerk. Met haar eigen kleur is deze traditie een inhoudelijke en wezenlijke toevoeging aan de veelkleurigheid van de kerk. De kerkmuziek, de liturgie en de typisch lutherse eigenzinnigheid zijn waardevol voor een kerk die zoekt naar een balans tussen traditie en vernieuwing.

Stuurgroep 'Duurzaam luthers'

1. Aanleiding en doel

In 2022 verscheen de notitie 'Voor de wind zeilen', in opdracht van de lutherse synode. Die notitie laat zien hoe sterk de lutherse gemeenschap krimpt. Het is de directe aanleiding voor het project 'Duurzaam luthers'. We stippen de hoofdpunten uit de notitie aan en kijken dan naar het doel van dit project.

Aanleiding

De notitie 'Voor de wind zeilen' laat zien dat de lutherse traditie dreigt te verdwijnen als we niets doen. De belangrijkste conclusies van de notitie:

- Lutherse gemeenten maken zich zorgen over de toekomst. Ze zien hun ledenaantallen dalen, hun ledenbestand vergrijzen en de bestuurskracht sterk verminderen. Dat leidt onder meer tot vraagstukken over financieel beheer en beheer van gebouwen.
- Door de krimp staan de vindbaarheid en toekomst van de lutherse traditie in Nederland onder druk. De voortzetting van bestaande gemeenten is in het geding, net als de (regionale) aanwezigheid van het lutherse gedachtegoed, de spiritualiteit en de toekomstige vindbaarheid van lutherse vierplekken.
- Als kerk hebben we de gezamenlijke verantwoordelijkheid om deze traditie levend en vindbaar te houden, ook met een blik op de toekomst van de kerk als geheel. De lutherse traditie heeft elementen die onmisbaar zijn voor het nadenken over kerkvernieuwing en die bij kunnen dragen aan spirituele ontwikkeling in een postmodern tijdperk.

Doel

Het doel van het project 'Duurzaam luthers' is 'het uitwerken van een scenario om het bewaren en inbrengen van de lutherse traditie ten behoeve van het geheel van de Protestantse Kerk te waarborgen'. In dit plan van aanpak maken we dat concreet. Eerst werken we de analyse van 'Voor de wind zeilen' verder uit (hoofdstuk 2): hoe staan lutherse gemeenten ervoor? Daarna benoemen we de concrete stappen die we willen zetten om de lutherse traditie vindbaar en levend te houden (hoofdstuk 3).

2. Analyse van de lutherse gemeenschap

Wat kenmerkt de evangelisch-lutherse gemeenten in Nederland? En hoe staan ze ervoor? We hebben de gegevens over de lutherse gemeenschap op een rij gezet en gesproken met mensen uit allerlei lutherse en protestantse gremia. Dat levert een heldere analyse op van de lutherse gemeenschap.

Karakter

Lutherse gemeenten vormen de kleinste traditie binnen de Protestantse Kerk. Ze koesteren hun eigen karakter en zijn daarom graag op zichzelf. Mede daardoor sluiten ze niet altijd aan bij het geheel van de Protestantse Kerk. Tegelijk zouden ze wel graag zien dat er meer aandacht is voor hun traditie.

Net als de hele Protestantse Kerk worstelen de lutheranen met teruglopende ledenaantallen. Veel gemeenten staan in de overlevingsstand en proberen te behouden wat er nog is. Het heden voelt belangrijker dan de toekomst, waardoor veel gemeenten naar binnen gekeerd zijn. Opties zoals samenwerking krijgen vaak geen kans doordat de gemeenten gehecht zijn aan hun eigenheid.

De evangelisch-lutherse synode denkt zeker na over de toekomst. In 2022 verscheen de al genoemde notitie 'Voor de wind zeilen', met een grondige verkenning van en een mogelijk scenario voor de toekomst. Die notitie vormt het vertrekpunt voor dit plan van aanpak.

Bestuur

De bestuurskracht is over de volle breedte van de Protestantse Kerk een punt van zorg, dus ook onder lutherse gemeenten. Er zijn te weinig mensen beschikbaar en bij veel gemeenten ontbreken kennis en vaardigheden voor goed bestuur. De kerkorde biedt ruimte voor (praktische) oplossingen, maar die zijn onvoldoende bekend of worden onvoldoende toegepast.

Voor veel lutherse gemeenten is het vervullen van ambten (de bestuurskracht) een opgave: het kost moeite om geschikte gemeenteleden te vinden. De mensen die een ambt vervullen,

doen dat vaak jarenlang en velen van hen zijn 'op leeftijd'. Een beperkt aantal schouders draagt de verantwoordelijkheid. Dat maakt gemeenten kwetsbaar.

De afstemming tussen de synodale commissie en de classes behoeft aandacht en verbetering. Bij de lutherse synode leeft de vraag of de bestaande bestuursvorm passend is voor de uitdagingen van deze tijd. Welke bestuursstructuur dient de lutherse gemeenten het beste, als onderdeel van de Protestantse Kerk?

Financiën

De financiële positie van veel gemeenten is een zorgpunt. Door de krimp lopen de inkomsten terug. Van de 26 lutherse gemeenten worden 11 binnen vijf tot tien jaar financieel bedreigd in hun voortbestaan. Het vermogen is beperkt en als het er al is, is het ongelijk verdeeld en wordt het onvoldoende gebruikt. Gemeenten hebben meestal weinig visie op de financiën en missen regelmatig de noodzakelijke financiële kennis.

Erfgoed

Er moet een inhaalslag worden gemaakt voor het behoud van luthers erfgoed. Er is nu onvoldoende zicht op wat er aan erfgoed is, waar het zich bevindt en in welke staat het verkeert. In de afgelopen jaren zijn verschillende kerken verkocht, verhuurd of herbested, waardoor waardevolle stukken verloren zijn gegaan of beschadigd zijn geraakt. Via een inventarisatie door het Luther Museum in samenwerking met Museum Catharijneconvent komt er zicht op het aanwezige roerend erfgoed en op wat er nodig is om dit in stand te houden.

Vastgoed

Het beheer van het kerkgebouw en ander vastgoed is voor veel lutherse gemeenten een belangrijk aandachtspunt waar vroeg of laat keuzes in gemaakt moeten worden. Daarvoor is ondersteuning nodig. Gemeenten weten die onvoldoende te vinden binnen de Protestantse Kerk.

Gedachtegoed

De lutherse muziekcultuur, de liturgie en het vrije maar niet vrijzinnige karakter zijn uniek en waardevol voor de Protestantse Kerk.¹ Maar deze traditie is onvoldoende ingebed binnen de kerk en wordt maar beperkt gevoed en onder de aandacht gebracht. Daar staat tegenover dat lutherse gemeenten een instroom zien van leden uit andere kerken. Mensen worden geraakt door de liturgie, de muziek en de cultuur. Die kant van 'het lutherse' kan de kerk als geheel helpen op weg naar de toekomst.

Communicatie

De communicatie over het lutherse denken en doen kan veel beter. Lutherse communicatie-uitingen zijn bijvoorbeeld nog onvoldoende geïntegreerd in de communicatie van de dienstenorganisatie. Communicatiekanalen kunnen slimmer ingezet worden en de lutherse gemeenschap kan een sterker netwerk opbouwen om haar verhaal te delen.

In cijfers

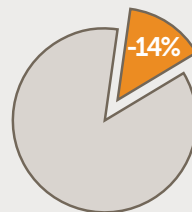
26 lutherse gemeenten
in Nederland

± 8.700 leden
in 2019

± 7.500 leden
in 2023

Een **krimp** van **14%**
in 5 jaar

11 gemeenten bedreigd in hun voortbestaan

Deze gemeenten staan er financieel slecht voor

72 lutherse kerkgebouwen

Meer dan de helft is een Rijksmonument

1. De brochure *Wat is nu eigenlijk die lutherse traditie?* geeft een goed beeld van het unieke karakter van de lutherse traditie.

3. Plan van aanpak

De voorgaande analyse laat zien hoe sterk de lutherse traditie in Nederland onder druk staat. Allerlei thema's moeten aangepakt worden om de traditie veilig te stellen binnen de Protestantse Kerk. We hebben hiervoor een plan van aanpak opgesteld.

De problematiek van evangelisch-lutherse gemeenten overlapt sterk met die van de andere protestantse gemeenten. Binnen de Protestantse Kerk zijn verschillende trajecten gestart die raken aan de thema's van 'Duurzaam luthers', of die in het verlengde ervan liggen. We haken daar zoveel mogelijk bij aan.

Daarom volgen we bij onze aanpak twee sporen:

- We participeren actief in bestaande of startende oplossingsrichtingen binnen de Protestantse Kerk als geheel (zie onder A).
- We nemen een aantal maatregelen die specifiek voor de lutherse gemeenschap nodig zijn (zie onder B).

A. Kerkbrede maatregelen

1. Onderzoek onder gemeenten

Onder de noemer 'toekomstbestendige ondersteuning' ontwikkelt de dienstenorganisatie, samen met classes en CCBB's, een manier van werken om gemeenten te ondersteunen die in hun voortbestaan worden bedreigd. Het project start met een onderzoek onder gemeenten, om zicht te krijgen op de problematiek. Met de resultaten kunnen gemeenten toekomstgerichte keuzes maken. Vanuit het project 'Duurzaam luthers' betrekken we lutherse gemeenten hierbij.

2. Ondersteunen van gemeenten

Op basis van de uitkomsten van het onderzoek verkennen we oplossingsrichtingen voor lutherse gemeenten. Dat doen we in dialoog met hen. We kijken naar mogelijkheden voor betere samenwerking - zowel tussen lutherse gemeenten onderling als met protestantse gemeenten. En we inventariseren welke ondersteuning vanuit de dienstenorganisatie of andere gremia (verder) ontwikkeld moet worden.

3. Ontwikkelen van perspectief voor vastgoed

Bij zowel lutherse als andere protestantse gemeenten spelen vragen rond vastgoed. Samen met de dienstenorganisatie ontwikkelen we manieren om deze gemeenten te helpen:

- We ontwikkelen een draaiboek dat (lutherse) gemeenten helpt bij vragen over verkoop en herbesteding van gebouwen.
- We maken een strategisch vastgoedplan dat de toekomst van het lutherse vastgoed in kaart brengt.
- We bieden directe ondersteuning aan gemeenten die op dit moment geconfronteerd worden met de keuze om een gebouw te verkopen of te herbesteden.

B. Lutherse maatregelen

1. Aanpassen van de bestuursstructuur

We delen onze analyse van de huidige bestuursstructuur van de lutherse gemeenschap met de regiegroep van het programma 'Lichter op pad'. Samen kijken we wat er nodig is voor een structuur - zowel plaatselijk als landelijk - die recht doet aan wat lutherse gemeenten nodig hebben.

2. Behoud van erfgoed

Voor het behoud van luthers erfgoed zetten we de volgende stappen:

- Het Luther Museum gaat door met de (lopende) inventarisatie van luthers erfgoed. Tegelijkertijd ontwikkelen we een visie op het behoud van ons erfgoed. Die helpt om afgewogen keuzes te maken over de omgang met dit erfgoed.
- Als onderdeel van de inventarisatie wordt de waarde van erfgoed bepaald en worden opties bekeken voor herbesteding. Een van de opties is dat bedreigd erfgoed een plek krijgt in de collectie van het Luther Museum.

3. Delen van traditie en gedachtegoed

Lutherse gemeenten hebben toerusting en begeleiding nodig om te zorgen dat de lutherse traditie vindbaar en relevant blijft. We gaan predikanten en kerkelijk werkers hiervoor specifiek toerusten via de opleidingen en de permanente educatie. Met de dienstenorganisatie stemmen we het ontwikkelen van de curricula van de opleidingen en de permanente educatie af.

4. Communicatie

Samen met team Communicatie & Events van de dienstenorganisatie stellen we een communicatiestrategie op om de lutherse traditie en het gedachtegoed onder de aandacht te brengen, zowel binnen de breedte van de Protestantse Kerk als daarbuiten.

Planning

Heel 2024

Uitvoering van de maatregelen die onder A en B genoemd zijn.

Laatste kwartaal 2024

Inventarisatie van zaken die meer tijd vragen. Waar mogelijk inbedding bij relevante teams en programmalijnen van de dienstenorganisatie.

Afstemming

Tijdens de uitvoering houden we voortdurend contact met de betrokken partijen: de synodale commissie van de lutherse synode, het moderamen en de synode van de Protestantse Kerk, de lutherse gemeenten, de classes en de dienstenorganisatie.

Dienstenorganisatie Protestantse Kerk

Joseph Haydnlaan 2a

Postbus 8504

3503 RM Utrecht

t: (030) 880 18 80

e: info@protestantsekerk.nl

w: protestantsekerk.nl